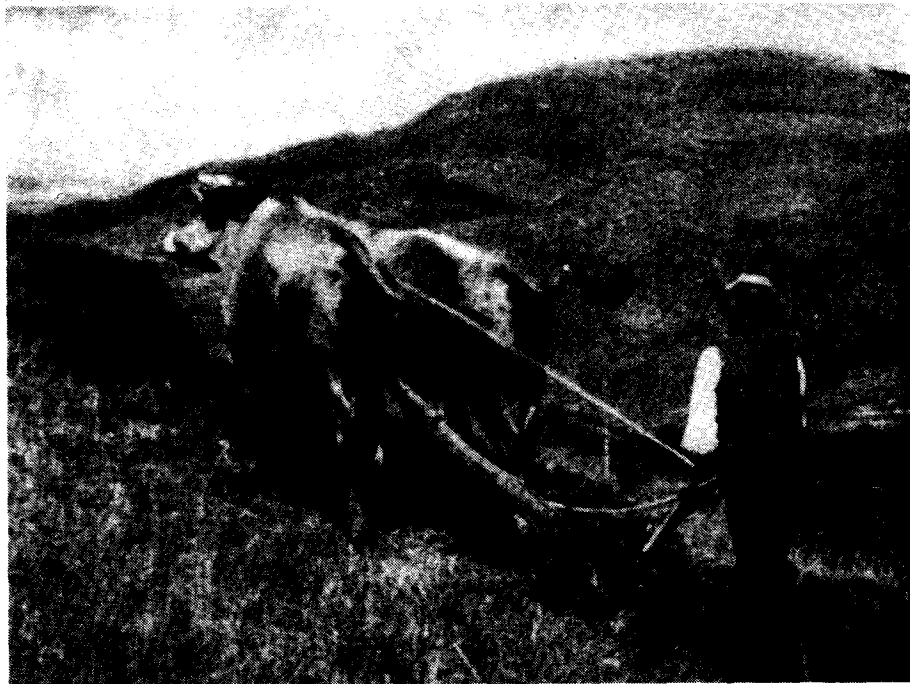

HISTÒRIA

ELS DARRERS CENT ANYS A TAVERTET

Els qui vinguérem al món als primers lustres d'aquest segle, segurament hem viscut l'època de la història que s'han produït més canvis de cara al progrés: en la manera de fer les feines, la locomoció, en el divertiment, la indústria i comerç i no cal dir en la pagesia escampada per tots els racons de la nostra terra.

Els estris que usaven els nostres pares i que havíem fet servir nosaltres quan érem petits, han quedat arraconats i reemplaçats per altres aparells mecànics i àdhuc electrònics. La fanga, que es feia servir durant tota la hivernada per a capgirar les terres, ha estat substituïda pel tractor, equipat amb grans arades que en dues hores fa la feina que feia un home durant tot l'hivern; però per arribar aquí es va passar primer per l'arada giratòria i per la de rodes o brebant. No cal dir que el pagès es posava l'aixada a les mans

en començar la primavera i no la deixava fins l'estiu, que agafava el volant per a segar l'ordi i el blat; en canvi ara els herbicidis estalvien moltes suors i segar i batre ja ho fan les màquines colliteres.

La diversió i tant que ha canviat! Si abans el jovent havia d'organitzar-se el divertiment en el mateix poble amb ballades, caceres, festes majors dels pobles veïns i

alguna fira de tant en tant que ja se'n deia de jovent. Ara una bona part del jovent té el seu cotxe i no paren de fer quilòmetres i de gaudir de tota mena de passatemps, encara que no es troben pas més feliços que aleshores; com sabem prou bé, la mar con més té més brama.

Una de les coses que més em meravella és el progrés en el sistema de traslladar-se d'un lloc a l'al-

tre, ja que recordo prou bé que per anar a mercat a Manlleu des de Taver-tet, durant els curts dies de l'hivern, calia marxar de casa una hora abans de fer-se clar, darrera la burriqueta carregada d'ous i aviram, amb la fatalitat que més d'una vegada la burra, passant per un torrent o glacera, relliscava i queia i bona nit ous! I gràcies que no es deslligués algun pol·lastre o gallina que una vegada esbarriada era esmorzar segur per la guilla; això passava prou sovint. Si tot anava bé, un parell d'hores després de fer-se fosc es tornava a casa. Però no sempre de via anar tot bé, ja que fins i tot els nostres pares ens havien ensenyat a rebre els qui venien del mercat tot dient: "Bona nit i moltes! Heu anat bé pel camí?" Això vol dir que més d'una vegada anava malament. Us explicaré que una vegada, venint de mercat de Manlleu amb la meva mare i una veïna, una de les dues burres que menàvem va caure en una fanguera, era plena nit; després d'escarraçar-nos en va per treure-la d'allà, acudírem a cercar ajut a la casa més propera i gràcies a un xicot forçut i voluntariós d'aquella casa vam poder aixecar la burra i posar-la en terreny segur i així vam poder

arribar a casa sans i bons gràcies a Déu, guiats per una petita claror que sorgia d'un petit gresol d'oli mig esmortit pel fred i la humitat. Tant va ser el sofriment i tanta l'angoixa que vam passar aquell dia, que la meva bona mare, avançada ja en edat i mancada de salut, va decidir de no anar més a mercat. Què diria ara si podia veure que en mitja hora ens posem a Manlleu i sense cap cansament, només canviant la burra pel cotxe? I pensar que ara per complir les meves obligacions familiars faig cada dia dos viatges a Manlleu i encara em queda temps entremig per a fer la fornada! Quin contrast! I pensar també que quan vam veure passar el primer avió semblava que era insuperable i que ara no solament es dona la volta a la terra en poques hores, sinó que s'ha anat a la lluna i es fan arribar complicats i extraordinaris enginys a planetes més llunyans! I tot ha canviat o almenys n'hem vist els seus fruits en el termini dels anys cinquanta i seixanta.

Tot aquest precipitat avenç em fa pensar que dintre de no gaires anys ningú no es recordarà de com es vivia abans, com es feien les coses ni en quin ordre, ja que no és pas molt normal que un

pagès escrigui el seu diari.

És per això que, després d'haver-hi pensat molt, m'hi he decidit, ja que bona part de la meva vida l'he passada a pagès i treballant la terra; encara que amb la meva poca intel·ligència i pobra expressió vull fer-ne un petit esboç pensant que els nostres descendents puguin tenir un testimoni de com vivia, treballava i pensava el camperol d'aquesta comarca en una època determinada, i així aportar un testimoni històric i no quedi perdut en el tonel del temps.

He pensat començar per la tardor. Ja que la collita important per a nosaltres era el gra d'aresta: blat i ordís, i s'havien de sembrar en aquesta època de l'any, ja que, com deia el nostre adagi, "per Sant Lluç, moll o eixut". El procés o germinació d'aquestes llavors durava quasi un any, ja que el batre s'acabava a finals d'agost o primers de setembre i seguidament es preparaven els gurets per sembrar. Avui amb les llavors importades i seleccionades és més freqüent sembrar pel gener o febrer o març, cosa que abans només es feia quan la tardor era molt plujosa i no es podien ficar als camps, però hi ha un refrany que

diu: "mai el primarens ha via de manllevar res al tardà".

Anant per començar ja pel cercle de feines i activitats, així com les hores dolces i amargues del pagès, durant l'any (no cal dir que el pagès d'avui com el d'ahir continua essent el mateix, però el sistema de viure i de fer les feines sí que han canviat). els dies que anaven entre acabar de batre i la sembra el pagès, cansat de feines pesades i calors estivals, es trobava com dins d'un oasi de tranquil·litat (i més si el temps havia permès de batre aviat); aleshores les seves feines consistien a començar d'arrencar les mongetes primerenques durant la rosada del matí abans que la calor del sol no les estavel·lés. I a l'hora de sol se solia escapar el blat de moro i fer els garbons dels caps que es posaven

en pilons de quatre al voltant d'un bri d'ell mateix i amb dues lligades al cap demunt, com uns pallets, així s'assecaven per l'hivern; tot i que no era menjar ric en aliment, se'l menjaven amb molt de gust.

Durant aquest temps, si tot anava bé, al migdia hi havia temps per agafar l'escopeta i vigilar els afarams que es menjaven el blat de moro, com eren als gaites i les garses, encara que alguna vegada també queia alguna perdiu, que sempre valia algun centim per comprar cartutxos o bé per fer un bon arròs.

També era el temps d'arrencar les patates (o trumfes), encara que normalment se'n feien per la consumició de la casa (sembla estrany que en tot parli del passat, però és que avui s'han deixat de cultivar moltes plantes per a dedicar-se més

als farratges i a la cria de bestiar).

Continuem a les feines de tardor: abans de fer la gelada de St. Miquel, se solien segar les melques i sorjos, ja que si el fred els tocava perdien tota qualitat i aroma i fins podien fer mal al bestiar. També en tallar-lo es deixava assecar estès al camp i després en garbes i petits pilons o pallers de deu o dotze garbons i així s'acabava d'assecar. A aquesta feina també s'hi convidava les noies i la mainada, ja que era una feina més lleugera que moltes altres i per als homes era un gran destorb, ja que el fred s'apropava i per St. Miquel calia començar la sembra.

Se solia tenir un pilot de blat escollit, el més net de jull (cugula) i altres grans paràsits i també més net de carbó, se sulfatava amb pedra blava i aigua ben calenta o s'escaldava amb aigua sola però ben bullent. Aquest últim procediment era més econòmic, però donava més feina, ja que s'havia de deixar estès i remenar-lo perquè no tornés a bullir. Si es feia amb pedra blava es podia deixar apilotat. Aquesta feina es feia moltes vegades al vespre, ja que el dia s'escurçava molt.

Eren dies de feina per a tothom. El bover, que so

lia ser un fadrístern o un mosso, ja tenien feina amb el parell de bous o vaques i els altres a recollir les viandes de tardor, com ja he dit.

El bover, ja molt de matí -dues hores abans que es fes de dia-, es llevava a donar menjar al parell, perquè a la punta del dia estigués tip. Mentrestant feia la torrada després de fer un bon foc i aleshores donava un altre grapat de menjar als bous (ja que era millor així que no pas donar-los-hi tot d'una vegada), preparava el jou i altres estris i si convenís, carregava la carreta de fems per no perdre el temps. També es donava el cas d'algun o molts mossos que pensaven que la feina ja la farien els altres i es tornaven a ficar al llit una estona més, ja que la feina de bover, pròpiament, era la d'atipar els bous i que el parell fes la diada completa.

Moltes vegades, per aprofitar els redalls de la tardor, per comptes d'atipar els bous a la cort, els engaven de bon matí als camps que havien de llaurar, ja que així estalviaven el menjar de dintre, que prou falta els feia per a l'hivern.

A punta de dia era qüestió de junyir el parell i enganxar-hi la carreta si calia portar fems o l'a-

rada si calia llaurar i, apa! siguem-hi "llao" i "lloixque" i a nar fent, fins a quarts de dotze que es desenganxava el parell durant un hora i mitja per a dinar i atipar els bous i després tornar-hi. Gairebé sempre, al migdia, s'atipaven els bous al tros mateix o pasturant redalls o caps de blat de moro. Al mosso se li portava el dinar al camp i així no perdia cura pels bous. Al vespre, si hi havia redalls, els bous tornaven a pasturar i sinó, amb la carreta carregada de blat de moro i cap a casa a descarregar.

No mancava pas feina per als altres homes de la casa, que prou havien de trescar per desembarassar els camps i preparar els gurets. Collir el blat de moro donava molta feina: primer trencar les espigues i fer-ne pilots i després tallar les tronques, llavors passava la carreta i es carregava d'espigues fins dalt i si el parell era valent o la carreta no gaire tiroso, encara hi carregaven uns braçats de tronques per poder avançar algun viatge.

També donava molta feina arrencar les patates, ja que perquè quedés net el guret calia cavar arreu i era molt torbat.

Calia també recollir les

remolatxes que se'ls havia de tallar les fulles (es navissar), després arrencar-les i portar-les a casa que, generalment es feia la sùtia, o sigui, es feia un pilot a prop d'una paret i es tapaven amb boll de l'era o tronques de blat de moro i terra al damunt.

La feina que menys durava era recollir les carbasses (carbasses), ja que fins i tot quan una feina es feia molt de pressa es deia: "això ha semblat un segar de carbasses". Les mongetes també donaven força feina: primer arrencar-les i fer-les monjoies i quan eren seques portar-les a casa i generalment es deixaven al rebestral per batre-les a l'hivern i millor que fes tramuntana puix eren de més bon batre.

Un home ja quasi tenia feina, durant els dies de la sembra, a sembrar els adobs i llavors, com també fer les vores dels camps amb l'aixada, ja que el camp quedava més bonic i la vora neta d'herba. Aleshores er a un costum que tenien tots els pagesos i si un deixava el camp sense fer vores per la raó que fos, els altres deien: "quin pagès més desmanegat".

Altres feines eren portar fems al camp si n'hi havien i si no, es guardaven pels gurets de la pri-

mavera. Es trescava tant com es podia a fi de poder acabar les sembres pels volts de St. Martí (11 de novembre), ja que després de l'estiu de sant Martí, molt sovint ja començaven les pluges i neus i aleshores el qui no havia sembrat ja no es podia ficar als camps fins molt avançat l'hivern i "el blat tardà molta palla i poc gra".

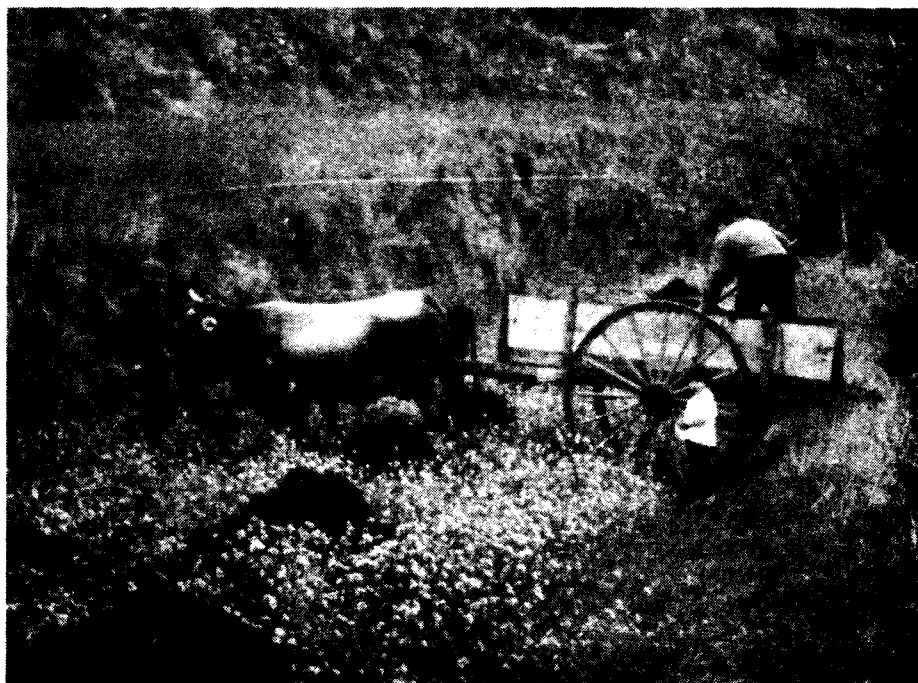
És veritat que es treballava molt en la sembra i s'aprofitava el temps a desdir, però hi havia un dia, el 18 d'octubre, que el cap de casa feia cap a la fira d'Olot, moltes vegades a cavall de l'euga, portant el seu corresponent pollí que tant si era mul com mula valia les seves unces que prou servei feien per pagar l'arrendament. A voltes només hi anava a donar un tomb per assabentar-se dels preus i donar veus als mercaders que passessin a casa a veure alguna bèstia per fer algun cèntim. I si no hi havia d'anar a res més, ho aprofitava per veure la fira que bé prou convenia sortir algun dia de casa "què burangu, un dia és un dia i demà ja trescarem". També la fadrina lla hi solia acudir amb gran il·lusió i fent molta gresca, ja que era una cosa esperada molts dies abans i segurament que més d'una vegada es de-

via començar algun enamorament i potser també arreglat algun casori. També aquest cap de casa de vegades hi solia anar acompanyat de la seva muller.

Molt oportú crec que serà de descriure el cas d'un matrimoni que, posant poc esment a que s'acostaven els dies que la bona muller havia de donar a llum, acudiren

quest fet acorregué a un indret, segons conten els nostres pares, on els trabucaires i bandolers esperaven els pagesos i mercaders per atracarlos, ja que era un lloc molt solitari.

Una de les feines més agradables i records pintorescs que ha deixat fou l'espallofar, segons en diuen a aquesta comarca, espallofar blat de mo-

junts marit i muller a la fira d'Olot i, mira per on, que trobant-se a mitja pujada del grau de Collsabra la muller sentí grans dolors de part i no tingué altre remei que recolzar-se a la soca d'un faig i donar a llum a un espavilat minyó que, no per això, quedà enrera de créixer; el vaix conèixer prou, no fa pas gaires anys que morí. A-

ro o espallonar. Era l'alegria de mainada i jovent. Era costum que després de sopar es preparés el llum de carbur, que a la major part de les masies es feia servir els dies d'espallofar, matança del porc i pocs dies més. Normalment sortia gas per un altre lloc i s'encenia per tot arreu menys per allà on calia, però s'ho agafaven en broma. Un cop encès el

llum, es penjava damunt el pilot de blat de moro que solia fer-se al mig de la sala o en algun altre lloc prou espaiós, es posaven al voltant del pilot els nois i noies a un cantó i la mainada i la mestressa a l'altre. L'amo solia ser el qui lligava les espigues i feia els penjolls per això es posava al mig i, si eren molta colla, aviat demanava ajuda, ja que aviat no podia donar l'abast.

Les famílies i cases s'ajudaven unes a les altres entre veïns i més si era al poble; de passada es reunia més gent i es podia fer més gresca i lògicament la vetlla es feia més curta i el treball més de pressa. Es busquen tots els escambells i banques per seure, encara que sempre els seients baixos feien curt i la mai-

nada no es feia pas pregar per seure a terra. Ben aviat es començava a sentir la remor de les pallofes i es veien boleiar espigues cap a la lligada les de penjar i les escuades (sempre se n'escuaven algunes), aquestes cap al cove que se solia posar al bell mig del pilot a fi que tothom hi pogués arribar. El jovent començava la seva gresca com és natural; la quitxalla no trigava a demanar que expliquessin algun conte. Hi havia qui es posava a refilar alguna cançó i a voltes s'hi feia una bona cantada. Un comentari que sortia tot seguit d'haver començat era a veure qui trauria la primera espiga vermella; Els petits l'esperaven amb molta il·lusió i els grans també, així servia per estimular els menuts

perquè tresquessin força i no perdessin el temps; al mateix temps es deia que el qui se n'havia trobat set ja podia plegar, cosa que molt poques vegades havia passat, ja que segons la classe de blat de moro, en sortien ben poques. Hi havia cases que les lligaven al mig de les altres, però jo recordo que a casa en feien un penjoi de vermelles o dos o tres, segons n'havien trobat d'aquest color i a més les penjaven de la biga grossa de la sala i així feien bonic i després la meva mare les feia servir per donar-les a les lloques a la primavera, mentre covaven els ous i quan agambaven els polls.

(Continuarà)

LA SERP DE L'AVENC

Tinc les meves raons per saber que no seré pas cregut. Acostumat com estic a explicar contes imaginaris.

Sé que si algun dia en aquestes gorgues maravoloses del Collsacabra que tant m'agrada recórrer i visitar, em trobés amb un parell de marcians banyant-se en un gorg, ningú no em creuria, sigui o no veritat.

L'originalitat, aquesta vegada, rau en què parlaré sobre un fet que es ben cert i m'agraderia que si algun dels lectors coneix o té

notícies del tema, recolzés la meua veritat sobre aquesta serp de l'Avenc.

Era a finals d'agost, concretament el dia 28 que es festa al gremi dels pellaires. L'any no el puc pas precisar amb seguretat, encara que crec que era el 69. Un dia assolèllat em temptà la idea d'anar a la pineda de l'Avenc, lloc on s'hi fan bolets molt primerecs.

A causa de la seva alçada de mil cent metres, els anys de plujes d'estiu s'hi poden trobar bolets a

mitjans d'agost. Fa molts anys que conec el paratge, conec el bosc i si ara és una brolla espessa d'argelagues i romegueres, quan el vaig conèixer, cap als anys 40, els buscadors de soques de bruc i els carboners el mantenien net com un jardí, que era gust de passejar-hi.

Aquell matí vaig pujar a la moto i vaig arribar fins al Perer.

Des d'allí caminant i pujant per l'obaga de Rajols, molt dreta i cansadora, per veure si trobava algun rossinyol, vaig arribar al